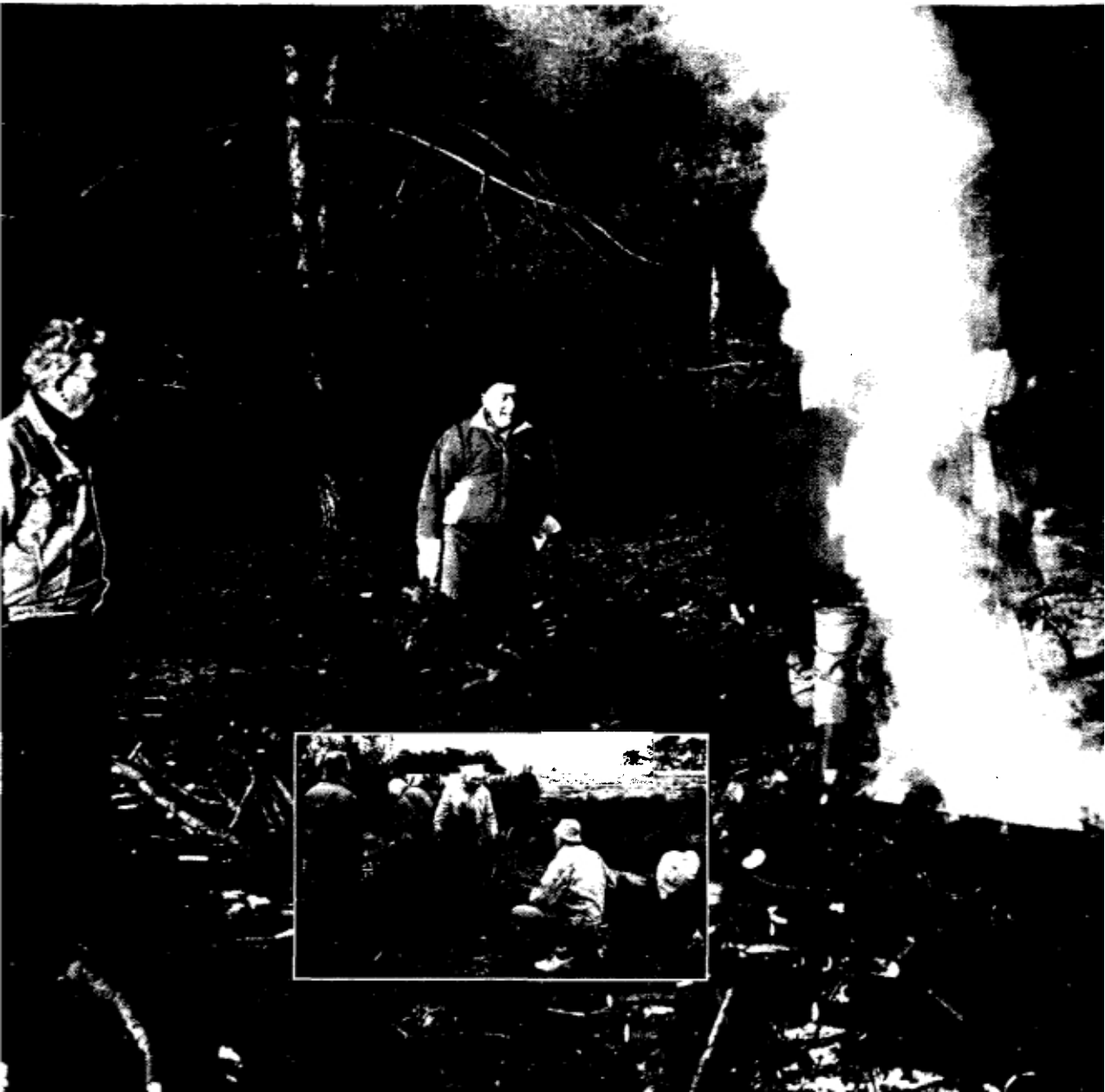

de schouw

Nr. 1 - 1999

vereniging 'vrienden van de hoge veluwe'

de schouw

Orgaan van de Vereniging
„Vrienden van
De Hoge Veluwe”

Voorjaarssschouw 1999

46e jaargang - maart 1999

Inhoud

3	BeSCHOUWing	M.J. Hijink
4	April	W. van der Horst
5	Agenda algemene ledenvergadering 1999	
6	Verslag Algemene Leden vergadering 1998	
8	Jaarverslag 1998	
13	Jaarrekening	J. Trapman
19	Deelen	B. Haak
23	In memoriam	L. Fraanje
24	Vogels rond de Hubertusvijver	R. van Ekeris
25	Het Stenen Bruggetje	F. Ohmstede
26	Gezien op de Hoge Veluwe	A. Peters
28	Piet Slegers, beeldhouwer (2)	R. Siegers
29	Gewandeld met ...	R. Lifmann
31	Bestuursmededelingen	
31	Mededelingen vanuit Het Park	
33	Mededelingen vanuit het Museum	
33	Boekbespreking	
	Gele pagina's	T. Smeets

Redactie De Schouw:

M. Pronk, Loseweg 295, 7315 DH Apeldoorn, tel.: 055-5211053
P. Hoogendijk, Mozartdreef 49, 3906 BN Veenendaal, tel.: 0318-529166
T. de Tombe, Bovenweg 56, 6731 AE Otterlo, tel.: 0318-591542

Inzenden kopij voor de volgende nummers:

Voor 1 februari, 1 mei, 1 augustus, 1 november

Contactadressen van de Vereniging:

Vraag en Aanbod oude Schouwen:

W. van Wassenberg, Onyx 57, 1703 CG Heerhugowaard, tel.: 072-5717552

Bezetting Winkel Bezoekerscentrum:

Coördinator Mevrouw J.L. Wetsteijn, Apeldoornseweg 74,
6733 SC Wekerom, tel.: 0318-593688

Werkgroep De Dennenscheerders:

Coördinator A.J.M. Barendrecht, Molecaten 113, 3772 LL Barneveld,
tel.: 0342-490770

Werkgroep Geschiedenis:

Coördinator P.B. Hofman, Egelenburg 35, 1081 GH Amsterdam,
tel.: 020-6420549

Gidsen:

Coördinator A. Tempel, Wezellaan 4, 6705 DG Wageningen,
tel.: 0317-410042

Florawerkgroep:

Coördinator C. van Rijswijk, Hoofdstraat 116, 6881 TJ Velp,
tel.: 026-3649270 bgg 3645333

Faunawerkgroep:

Coördinator Mevrouw G. Sanders, Bosweg 31, 6721 HM Bennekom,
tel.: 0318-417234

Zomerwerkcampen:

Coördinator A.J. Peters, Zilversmidshoeve 108, 7326 RJ Apeldoorn,
tel.: 055 - 5333195.

Fotowerkgroep:

Coördinator M. Drijer, Ooievaarstraat 47, 7463 AW Rijssen,
tel.: 0548-540655

Hoge Veluwedagen:

Coördinator Mevrouw M.T.M. Smeets, Hessenweg 31, 6718 TC Ede,
tel.: 0318-618489

Werkgroep Kunst en Cultuur:

Coördinator J.H.L. de Vries, Arnhemseweg 31, 6731 BN Otterlo.
tel.: 0318-592489

Werkgroep Rondleidingen St. Hubertus:

Coördinator (voorzitter) J.H.L. de Vries, Arnhemseweg 31, 6731 BN Otterlo.
tel.: 0318-592489

Dennenscheerders

Foto: Ad Peters

Druk:

Grafisch Bedrijf Outhuis bv

Overname van teksten alleen met toestemming van redactie.

beSCHOUWing

Mengelwerk.

Dit keer geen beschouwing over één specifiek onderwerp, maar enkele los van elkaar staande onderwerpen, mengelwerk dus!

- Het jaar 1998 zal ongetwijfeld in de annalen van onze Vereniging worden beschreven als een zeer bijzonder jaar. De viering van ons 50 jarig jubileum en de opening van ons verenigingsgebouw “Kemperberg” waren ongetwijfeld hoogtepunten. Het gebouw blijkt in een behoefte te voorzien. Alle werkgroepen maken er voor vergaderingen en werkzaamheden gebruik van, terwijl voorheen enkele werkgroepen geheel of grotendeels buiten het Park bijeenkwamen. Heel bijzonder vond ik de Nieuwjaarsinstuif op 3 januari 1999 met ca. 80 belangstellende leden. Heel gezellig! Daarin stond ik niet alleen getuige De Gelderlander enkele dagen later. Onze gerenommeerde dennenscheerder Theo Steenaart verklaarde daarin, nota bene op een nieuwjaarsreceptie in Kasteel Doorwerth, dat het bij de Vrienden zo leuk was geweest. Mijn complimenten voor de beheerders, die de bijeenkomst voortreffelijk hadden georganiseerd.

In de herfstschouw van 1998 heb ik een beschouwing gewijd aan infrastructuur. Daarin heb ik ook iets gezegd over de verstoring, die (verkeers)lawaai oplevert voor bepaalde broedvogels. Van ons lid J. van der Mark kreeg ik hierover een brief waaruit wat twijfel sprak, mede gezien eigen waarnemingen. Ik heb hem een kopie gezonden van het artikel, waarop ik deze alinea's had gebaseerd. Medio januari '99 zag ik een artikelje in één van de dagbladen; “Verkeersherrie maakt vogels doof “! Uit onderzoek van de Britse Vogelbescherming was gebleken, dat bepaalde vogelsoorten door verkeerslawaai toendoof worden, andere geluiden gaan imiteren en moeilijker

communiceren met partners. Als dit allemaal klopt is het erger dan ik veronderstelde. Het onderzoek zal wel in vakbladen verschijnen, zodat we er mogelijk nog wat concreter op terug kunnen komen.

- In afgelopen najaar heb ik, onverwacht en onvoorzien, een mediahype veroorzaakt over blafherten. Ik had n.l. op persoonlijke titel een informatief artikelje geschreven voor het dorpskrantje van Otterlo onder de titel: Nieuwe dieren op de Veluwe? Dit artikel is ook, met mijn toestemming, geplaatst in de Veluwaer van de Stichting Jac. Gazenbeek. In dit stuk heb ik een aantal diersoorten behandeld, die langzamerhand vaste voet (dreigen te) krijgen in ons land. Exoten dus? Daarbij heb ik ook de muntjak of blafhert genoemd. Kennelijk doet de naam blafhert zodanig aan een kruising tussen een hert en een hond denken, dat de (populaire) media zich massaal op dit fenomeen hebben gestort. Nu is het gelukkig weer rustig.

In de kranten zijn artikelen verschenen met zinnen als:” De Vrienden van de Hoge Veluwe willen (ook) alle blafherten afschieten”. Ik kan u verzekeren, dat het bestuur van de Vrienden zich nooit heeft uitgesproken over blafherten. Voor zover wij weten komt dit hertje niet in ons Park voor, dus er bestaat ook geen enkele reden voor een uitspraak. Ook doen wij geen onderzoek naar blafherten. Ik heb in een viertal kranten getracht, met ingezonden brieven, de “inlegkunde” van een aantal journalisten te corrigeren. Ook via Radio Gelderland hebben wij in het programma De Groene Hoed een en ander recht gezet.

- De directie van het Park heeft in december 1998 de werkers van de Vrienden in het Park, dus de leden van onze werkgroepen en bestuursleden, een gratis jaarkaart aangeboden. Een gebaar, dat door ons allen zeer is gewaardeerd. Natuurlijk vormen de

Vrienden een vrijwilligersorganisatie, die het Park in principe 'om niet' allerlei vormen van ondersteuning geeft. Maar dat het Park met deze vrijkaart aangeeft: "Natuurlijk hoefje niet te betalen, als je voor ons komt werken" is een fijne geste.

In het najaar van 1998 heeft de directie van het Park het bestuur van de Vrienden gepolst over het verrichten van rondleidingen in het Jachtslot St. Hubertus. Dit zou dan een nieuwe activiteit worden voor onze organisatie. Na grondig overleg, waarbij de ondernemingsraad van het Park werd betrokken, is besloten om voor een proefjaar een poging te wagen. In de winterschouw van 1998 werd een oproep geplaatst om belangstellenden zich te laten melden. Medio januari 1999 bleken er 38 belangstellenden zich te hebben gemeld, dus een zeer bemoedigend aantal. Ruim de helft komen uit de bestaande gidsenwerkgroep en enkele andere werkgroepen. Er is een opleidings-

programma ontworpen voor de maanden februari en maart. Beoogd wordt om vanaf begin april te starten. Het bestuur heeft besloten om de St. Hubertusgidsen in een afzonderlijke werkgroep onder te brengen. De coördinatie zal in het eerste jaar worden verricht door Jan en Anneke de Vries te Otterlo.

- Tenslotte de ledenvergadering op 24 april 1999. Ik hoop, dat velen deze vergadering in restaurant Rijzenburg zullen bezoeken. Elders in dit blad vindt u de verslagen van bestuur en werkgroepen. Eén keer per jaar, n.l. op de ledenvergadering legt het bestuur verantwoording af over het gevoerde beleid. U hebt dan de kans om het bestuur, als verantwoordelijk orgaan binnen onze vereniging vragen te stellen en voorstellen te doen. Uiteraard hopen wij op ondersteuning van het bestuursbeleid. Ik hoop u de 24-ste april te mogen begroeten!

Martin Hijink, voorzitter

APRIL

door Winnie van der Horst

In januari een verhaal schrijven over de maand april is net zoiets als sint Nicolaas vieren in september.

April, een maand vol beloften, een voorspel tot vervulling. Van uitbottende bomen en terugkerende vogels, die hun zang zullen voegen bij het al bestaande orkest van winterkoning, boomklever en andere vogels, die hier de winter hebben doorgebracht.

De heesters zijn inmiddels in blad gekomen, hoewel een schrale oostenwind nog heel wat kan bederven.

De immense, onstuitbare drang de soort in stand te houden trilt evenwel in de lucht, zodat bij het eerste milde regentje al de ingehouden energie los barst en alles opeens groen is. Knoppen openen zich en de zacht-groene nog verkreukelde blaadjes van de bomen komen te voorschijn. De aandachtige toeschouwer zal het niet ontgaan dat bij de meeste bomen de manlijke en vrouwelijke katjes gelijk met het

blad naar buiten zijn gekomen.

Langzamerhand wordt een volheid bereikt.

Hoe nadrukkelijk is de natuur in deze prille lentetooi aanwezig, in deze uitbundige uiting van geuren, kleuren en vormen. Gelijk met de planten ontwaken de insecten, innig verbonden als zij ermee zijn. Talloze dieren aangeraakt door het licht en de zonnewarmte zullen de ceremonie tot voortplanting van hun eigen soort invullen, aangepast als zij zijn om te overleven en het leven door te geven.

Er is zo veel meer dan in dit korte artikel staat. Aan ons om er de komende tijd open voor te staan en er volop de vreugde van te beleven.

Het is eind maart, bijna april. Stammen reiken naar een blauwe voorjaarslucht. In de schrale wind voelt de schors van een eik onverwachts warm onder mijn hand. De zuiverheid de essentie is tastbaar aanwezig.

Winnie van der Horst

ALGEMENE LEDENVERGADERING 1999

Op zaterdag 24 april 1999 zal om 09.30 uur in Restaurant Rijzenburg aan de zuidelijke ingang van Het Park te Schaarsbergen de Algemene Ledenvergadering van de Vereniging plaats vinden.

Agendapunten.

1. Opening en mededelingen van de voorzitter
2. Ingekomen stukken
3. Verslag van de Algemene Ledenvergadering van 25 april 1998 (zie deze Schouw)
4. Jaarverslagen (zie deze Schouw)
5. Financiële zaken
 - *Financieel jaarverslag 1998
 - *Begroting voor 1999.
6. Toetreding werkgroep Kunst & Cultuur.
Het bestuur stelt voor om de Museumstudiegroep een officiële plaats als werkgroep te geven onder de naam Kunst & Cultuur. De groep telt 13 leden en draagt reeds bij aan onze verenigingsactiviteiten.
7. Bestuursverkiezingen:
 - * Florawerkgroep: aftredend en niet verkiesbaar: dhr C. van Rijswijk; voorgedragen wordt dhr. H. de Hoop te Otterlo.
 - * Werkgroep Kunst & Cultuur: voorgedragen wordt dhr. J.H.L. de Vries te Otterlo
 - * Aftredend en herkiesbaar zijn:
 - dhr. P. Hofman - coördinator werkgroep Geschiedenis,
 - dhr. J. Trapman - penningmeester,
 - dhr. M.J. Hijink - voorzitter.
8. Een dankwoord voor het vertrekkende bestuurslid en een welkomstwoord voor de nieuwe bestuursleden.

PAUZE

9. Mededelingen van de Directie van Het Park
10. Rondvraag
11. Sluiting om ca 12.00uur.

Na afloop van de vergadering is er gelegenheid tot een gezamenlijke lunch in de Kemperberg. De bekende vriendenlunch is te bestellen door voor 17 april as. f 4,— p.p. over te maken op giro 2999180 t.n.v. Adm. Manifest Vrienden van de Hoge Veluwe te Lunteren. Maximaal 40 personen kunnen deelnemen. Wie het eerst komt ...

Vanaf 13:00 uur start een wandeling vanaf de Kemperberg.

ATTENTIE

Op vertoon van deze Schouw hebt u op zaterdag 25 april 1999
GRATIS TOEGANG TOT HET PARK

Verslag van de Algemene Ledenvergadering 1998 gehouden 25 april 1998 in Restaurant Rijzenburg

1. Opening en mededelingen voorzitter

De voorzitter, de heer Hijink, opent om 10.00 uur de vergadering en heet de aanwezigen van harte welkom, met name de erevoorzitters, de heren Drijber en Borst, alsmede de directie van het Park, de heren Bruning en Snijders.

Hij memoreert dat 1998 een bijzonder jaar is in de geschiedenis van de Vereniging. In dit jaar bestaat de Vereniging 50 jaar. Op 12 september zal het lustrum worden gevierd met een symposium dat 's ochtends zal worden gehouden, gevolgd door een lunch in de Koperen Kop. 's Middags zal er onder meer een groenmarkt plaatsvinden op het Marchantplein. Hij merkt op dat het programma in de eerstkomende Schouw zal worden opgenomen. Aangezien er zowel bij het symposium als bij de lunch slechts een beperkt aantal plaatsen beschikbaar is voor leden, is het van belang je tijdig op te geven, daar de aanmeldingen in volgorde van binnenkomst zullen worden afgehandeld.

1998 is bovendien het jaar dat de Vereniging een eigen gebouw zal betrekken: het voormalige "Mezennest", dat op 9 mei a.s. door de burgemeester van Arnhem en de directeur van het Park zal worden geopend. Op zondag 10 mei vindt een open dag plaats voor leden van de Vereniging.

Naar aanleiding van een oproep in De Schouw om een nieuwe naam te bedenken voor het gebouw, zijn er diverse reacties binnengekomen. Het bestuur heeft gekozen voor de naam Kemperberg. De voorzitter overhandigt vervolgens een attentie aan de heer W. van Wassenberg, die deze naam heeft ingezonden.

Evenals in andere jaren vindt ook in 1998 weer het zomerwerkkamp plaats. Dit jaar zal er bovendien ook een internationaal zomerkamp plaatsvinden.

Tenslotte meldt de voorzitter de komst van een nieuwe werkgroep, namelijk de werkgroep kunst en cultuur. Deze werkgroep is voortgekomen uit de museumstudiegroep die inmiddels is opgeheven.

2. Ingekomen stukken

Er zijn geen ingekomen stukken.

3/4 Vaststelling verslagen

Zowel het verslag van de Algemene Ledenvergadering van 19-4-1997 als de jaarverslagen van de verschillende werkgroepen worden ongewijzigd goedgekeurd.

5a Vaststellen financieel jaarverslag 1997

De penningmeester, de heer Trapman, meldt dat helaas in de Schouw de accountantsverklaring ontbreekt. Deze zal alsnog worden gepubliceerd in De Zomerschouw.

Hij geeft een toelichting op het jaarverslag 1997. De financiële positie van de Vereniging is goed. Het aantal leden loopt helaas iets terug. Hier zal na de jubileumactiviteiten extra aandacht aan worden besteed.

Daarbij zal vooral gekeken worden naar het bestand jaarkaart-houders van het Park en de 40+ generatie. De in het kader van het jubileum te vervaardigen videofilm zal als promotiemiddel kunnen worden gebruikt.

5b Begroting 1998

Er zijn in verband met het jubileum en het eigen Verenigingsgebouw dit jaar hoge kosten, maar onder meer dankzij een goede sponsorijsactie levert dit geen problemen op.

De Vereniging heeft bijgedragen in de kosten voor het nieuwe bezoekerscentrum. Ten behoeve van en in overleg met het Park zullen de komende tijd een aantal projecten worden uitgevoerd. Ook komt er een jubileumproject voor het museum.

De kosten voor de Kemperberg zijn met het oog op een goede isolatie iets hoger dan verwacht, daar staat tegenover dat de exploitatiekosten naar verwachting laag zullen zijn. Het beheer komt in handen van een aantal leden van de Vereniging.

6. Bestuursverkiezingen

De vergadering stemt in met de verkiezing van mevrouw G. Sanders als coördinator van de faunawerkgroep en de herverkiezing van de heer H. Drijer als coördinator fotowerkgroep en mevrouw J. Wetstijn als coördinator winkelwerkgroep.

7. Mededelingen door de directie van het Park

De heer Bruning wenst de Vereniging geluk met het jubileumjaar en met het eigen verenigingsgebouw dat op 9 mei wordt geopend.

- Met betrekking tot de gescheiden toegangskaarten voor Park en Museum merkt hij op dat er van de kant van het Museum is gekozen voor dit systeem. De samenwerking en communicatie met het Museum verloopt overigens uitstekend. De eerste ontwikkelingen wijzen erop dat het nieuwe systeem niet heeft geleid tot negatieve reacties. Aanvankelijk klopte het beeld met de verwachting dat er 2/3 combikaarten en 1/3 voor het Park zouden worden verkocht. Momenteel zijn de cijfers 60% combi en 40% Park. Het lijkt erop dat dit in de zomer 50% voor beiden zal worden en in najaar/winter weer een hoger aantal combikaarten.

- De bezoekcijfers zijn goed. Het verwachte aantal bezoekers van 600.000 zal zeker worden gehaald. Het aantal ligt momenteel 10% hoger dan vorig jaar.

- Het nieuwe Bezoekerscentrum is geopend. De heer Bruning bedankt de Vereniging voor de bijdrage. Vanuit het Park zal ook zeker aandacht worden geschonken aan een goede presentatie van de Vereniging.

De omzet in de nieuwe winkel is 40 tot 50% hoger dan vorig jaar.

- Zowel de buitenkant van het Kröller-Müller Museum als de beeldentuin zijn/worden opgeknapt. Er komt een nieuwe entree, met een rechtstreekse toegang naar de beeldentuin,

waarbij geprobeerd wordt de beeldentuin ook in de wintermaanden open te houden.

- Begin september komt er in het Kröller-Müller Museum een Van Gogh expositie tegelijkertijd met de sluiting van het Van Gogh Museum in Amsterdam.

Voor het museum wordt een nieuwe depotruimte gerealiseerd.

- Het fusieproces tussen Midnet en Oostnet levert wat organisatorische problemen op. Met name vervoer vanuit Arnhem is minder goed.

Midnet denkt over de inzet van kleinere en smallere bussen in het Park

Na de mededelingen van de kant van de heer Bruning volgt een boeiende toelichting op het natuurbeheer in het Park door de heer Sniijders. De essentie van deze inleiding wordt apart gepubliceerd in De Schouw.

8. Rondvraag

De heer Bruning neemt een aantal vragen als suggestie ter harte. Dit betreft de volgende vragen:

- de mogelijkheid een jaarkaart voor het leven in te stellen

- de mogelijkheid langs fietspaden, in beboste gedeeltes, meer bankjes te plaatsen

- een folder samen te stellen over natuurbeheer naar analogie van de folder over jachtbeheer

- meer bescherming te bieden voor de vegetatie bij de Deelense Was

- zo mogelijk een deel van de Houtkampweg als historische klinkerweg in stand houden

Op de vraag of het mogelijk wordt om met een museumjaarkaart het museum te bezoeken, antwoordt de heer Bruning dat dit een zaak is van het museum.

Van de kant van het museum is toegezegd dat het afsluiten van het hek bij de beeldentuin een tijdelijke maatregel betreft. Met betrekking tot de verlanding van de vennen, wordt opgemerkt dat het advies van de Commissie Natuurbeheer is dat het tegengaan van verlanding nog niet nodig is en ook onnodige risico's oplevert.

9. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering om 12.50 uur.

Jaarverslag 1998

Bestuur

Het jaar 1998 was voor de Vereniging een bijzonder jaar. De opening van het eigen gebouw van de Vrienden, "Kemperberg" op 9 mei en de viering van het 50-jarig jubileum op 12 september zijn succesvol verlopen.

Niet alleen door het bestuur en de jubileumcommissie, maar door tal van vrienden is hiervoor veel werk verzet. In het nieuwe verenigingsgebouw hebben dit jaar diverse activiteiten, lezingen en zondag-instuifbijeenkomsten plaatsgevonden.

In dit verslagjaar vond ook de opening plaats van het nieuwe Bezoekerscentrum. Door onvoorziene omstandigheden en misverstanden had de expositie van de Vereniging niet de gewenste kwaliteit. Er wordt momenteel hard gewerkt aan een goede presentatie van de Vrienden in het Bezoekerscentrum. Het aantal werkgroepen breidt zich nog steeds uit. De voormalige Museumwerkgroep is in overleg met het bestuur onder de nieuwe naam Werkgroep Kunst en Cultuur opnieuw van start gegaan. Ook zijn er plannen ontwikkeld voor een werkgroep gidsen Hubertusslot.

Het Algemeen Bestuur heeft in dit verslagjaar 5 keer vergaderd. Het dagelijks Bestuur kwam 10 keer bij elkaar. Het jaar werd afgesloten met de zeer druk bezochte traditionele oudjaarswandeling en de aansluitende lunch in de Kemperberg.

De Dennenscheerders

Na het 25-jarig jubileum van de Dennenscheerders in 1997, stond 1998 in het teken van het bijzonder geslaagde 50-jarig jubileum van de Vereniging. We kunnen daar de komende tijd de vruchten van plukken en dat komt alle werkgroepen, en dus ook de Dennenscheerders ten goede.

Naast het jubileum zijn de verschillende ploegen van de Dennenscheerders weer actief geweest met gebruikelijke en soms ongebruikelijke werkzaamheden. We prijzen ons ieder jaar

weer gelukkig met de ontspannen en constructieve samenwerking met de medewerkers van het Park. De goede "combi" heeft weer gereputeerd in een productief jaar met in totaal zo'n 3200 gewerkte uren.

De dinsdagploeg begon het jaar met het opruimen van houtopslag op het Otterlose Zand. De bij tijd en wijle spectaculaire beelden van de houtvuren zijn o.a. gebruikt voor de video van de Vereniging. Na het verzamelen van dennenkegels t.b.v. de nieuwe aanplant stond de Kemperberg en zijn omgeving op de agenda. Er werden daar o.a. douglas en krenten verwijderd. Er werd ook aan de Kemperberg zelf gewerkt en de vijver bij de observatiehut kreeg een opknabbeurt. Het jaar werd afgesloten met het opknappen van de houtwallen in de buurt van ons nieuwe verenigingshuis. Tijdens het zomerkamp zijn de dinsdagdennenscheerders" in de landschapstuin behulpzaam geweest bij het restaureren van de daar aanwezige houtwallen. Dit project is later als Verenigingsgeschenk aangeboden aan Het Park.

De donderdagploeg heeft zich in 1998 wederom gestort op het schonen van boomopslag. Met name het gebied rond de Wildbaanweg moest het in positieve zin ontgelden. Er werden op grote schaal exoten (zoals douglas en Amerikaanse eik) verwijderd, terwijl ook de grove den in het gebied de Zwarte Bergen, in de buurt van de Wetweg en rond het Geitenspoor, het moesten ontzien. In de zomer hebben een aantal leden geholpen bij het hooien op de Veentjeswei.

De zaterdaggroep heeft zich het afgelopen jaar voornamelijk bezig gehouden met het verwijderen van exoten op een aantal plaatsen binnen het Park. Met name dit laatste aspect was welkom na een lange periode actief te zijn geweest op De Hoef.

Op de traditionele oliebollenbijeenkoms in december konden we met een tevreden gevoel terugkijken op 1998, een jaar waarin prima is gewerkt. We konden tevens vaststellen dat we inmiddels 52 actieve Dennenscheerders tellen.

Zomerkamp 1998

Na de nodige voorbereidingen konden ook dit jaar de deelnemers aan het zomerkamp op diverse plekken in Het Park aan het werk.

Een gemotiveerde groep jongeren van het N.J.N. kon net als vorig jaar gedurende een weekend z'n energie kwijt in het plaggen. De ervaringen waren zo goed dat er dit jaar zelfs in een rustgebied gewerkt kan worden.

In het kader van het 50-jarige jubileum is er in samenwerking met het S.I.W. een internationaal zomerkamp georganiseerd voor een 20-tal deelnemers uit diverse landen. Met steun van de Dennenscheerders heeft deze groep met succes in de landschapstuin de houtwal gerestaureerd. Het was een pittige klus en het weer werkte zeker niet mee.

Nieuw dit jaar was de proef met het plaggen in het Jeneverbessenbos met als doel inzicht te krijgen in de oorzaken van de gebrekkige ontwikkeling van jonge jeneverbessplanten. Ter afwisseling van de activiteiten is er ook dit jaar weer tijden energie gestoken in de nooit aflatende strijd tegen het tankmos. Net als vorig jaar zijn leden van de Mormonenkerk voor en na het zomerkamp actief geweest met het verwijderen van dit ongewenste mos op het Otterlose Zand. De zomerkampvrijwilligers hebben zich ook verdienstelijk gemaakt bij de verbouwing van de Kemperberg en in de nabijheid het Everwijnsersf een opknappbeurt gegeven.

De plezierige samenwerking met de Flora en Fauna werkgroep resulteerde o.a. in het opknappen van een aantal vogel drinkvijvertjes. Het traditionele hooien bij St. Hubertus verliep dit jaar voorspoedig. De bij tijd en wijle 40 vrijwilligers produceerden onder leiding van een aantal voorlieden 564 balen hooi. De oogst

was bestemd voor kinderboerderijen in de omgeving.

De prima inzet van vrijwilligers en leiding in combinatie met de vruchtbare samenwerking met de medewerkers van Het Park, hebben 1998 voor Dennenscheerders en Zomerkamp tot een succesvol jaar gemaakt. Met de getoonde inzet en de nu bekende plannen kunnen we 1999 met vertrouwen tegemoet zien.

Tijn Barendrecht

Flora- en Faunawerkgroep

Het inventarisatieseizoen 1998 stond voor de Florawerkgroep voor een groot deel in het teken van het monitoren van de Rode Lijstsoorten. Van enkele van deze soorten werden nieuwe vindplaatsen ontdekt. Dit gebeurde dit jaar met medewerking van enkele faunawerkgroepleden en parkmedewerkers. Zo verleenden Henk Ruseler en Richard van de Vegte een bijdrage aan het inventariseren van enkele bijzondere planten- en diersoorten.

In augustus werden zoals gewoonlijk de klokjesgentianenpopulaties in het park bekeken. In het kader van de kwetsbare situatie van deze soort werd er geïnventariseerd en geplagd op de Biezenakker onder leiding van Harry Brink (Zomerwerkcamp) en Toos van Noordwijk (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie).

De Faunawerkgroep telt momenteel 18 leden en komt maandelijks bijeen. Natuurhistorische hoogtepunten waren dit jaar de nachtzwaluwvissites (35 territoria), de (her)ontdekking van een kleine kolonie Wrattenbijters en de telling van de eitjes van het Gentiaanblauwtje onder leiding van de Florawerkgroep. Verder onderzochten de leden weer diverse gebieden op toetssoorten. Ook werden in totaal 9 gebieden op broedvogels geïnventariseerd. In het kader van het landelijke Atlas broedvogelproject werden daarnaast nog twee 5x5 km hokken onderzocht, waarbij medewerking werd verkregen van de directie en jachtopzieners. Een van de werkgroepleden heeft alle vijvers en drinkbakken, vennen en poelen van het park in kaart gebracht; het komend jaar zal een groot

aantal hiervan door de werkgroepleden worden onderzocht op de aanwezigheid van karakteristieke flora en fauna.

De contacten met het park zijn het afgelopen jaar bijzonder goed geweest. Het reguliere werkoverleg bood kansen aan het afstemmen van enkele projecten en beheerszaken. Ook de verkiezing van Geoske Sanders als coördinatrice van de faunawerkgroep heeft ertoe bijgedragen dat de activiteiten van de beide werkgroepen en het park nog beter op elkaar afgestemd konden worden.

De Flora- en Faunawerkgroep beschikken inmiddels over een computersysteem waarin inventarisatiegegevens in een database kunnen worden opgeslagen. Het computersysteem zal worden gedeeld met de Geschiedeniswerkgroep die in de nabije toekomst haar gegevens eveneens op digitale wijze zal opslaan.

Enkele leden van de werkgroepen verleenden hun medewerking aan de organisatie van het middagprogramma van het 50-jarig "Vriendenjubiläum". Een tegenvaller was dat een aantal uitgenodigde PGO's (Particulier Gegevensbeherende Organisaties) deze middag niet kwamen opdagen. Ondanks deze tegenvaller (en het slechte weer) was het toch een geslaagde dag.

Voor de beide werkgroepen was 1998 een boeiend jaar waarin er met veel enthousiasme werd gewerkt aan een groot aantal verschillende projecten.

Geoske Sanders en Carlo van Rijswijk

Fotowerkgroep

Ook in 1998 is de fotowerkgroep bezig geweest om het Nationale Park in beeld te brengen.

Er is, in samenspraak met het Park, een begin gemaakt om de dia's te archiveren. Dit nieuwe dia-archief blijft eigendom van de fotowerkgroep, maar zal door mensen van het Park worden beheerd.

Ook zijn er foto's gemaakt van de werkzaamheden van de andere werkgroepen. Deze foto's zullen op de omslagen van de Schouw in 1999 te zien zijn.

In de Kemperberg is een permanente expositie

te bezichtigen van de foto's van de fotowerkgroep.

Hans Drijer

Geschiedeniswerkgroep

De zes leden van de geschiedeniswerkgroep waren in 1998 erg productief. Het aantal bijdragen aan De Schouw was veel groter dan in voorgaande jaren. Opmerkelijk was een artikel over de Lammervlessen dat in nauwe samenwerking met de Florawerkgroep tot stand kwam. Samenwerking zoeken gebeurde ook met een Geschiedeniswerkgroep uit Schaarsbergen en dat leidde tot de afspraak om als proefproject de geschiedenis van Deelen nader te onderzoeken. De geschiedenis van de oude buurtschap Deelen en de jongere geschiedenis van het vliegveld waren onderwerp van een tweetal themadagen die de werkgroep organiseerde. De eerste dag in de zomer was zo overtekend dat in het najaar een tweede themadag gehouden moest worden. Vooral de gebruikelijke wandeling na afloop die deze keer op het terrein van het vliegveld plaatsvond, was een groot succes. Wandelingen op historisch terrein werden op de jubileumdag van de vereniging door leden van de werkgroep gehouden in de buurt van de Kemperberg. Nadat in 1995 een boek met de titel De Hoge Veluwe in de 19e Eeuw, geschreven door B. Haak met bijdragen van G. Breman en P. Hofman, werd uitgegeven, verscheen in november 1998 opnieuw een boek van de geschiedeniswerkgroep. Dit boek behandelt de Bataafs-Franse tijd in het kerspel Otterlo, een gebied dat voor 80% samenviel met het huidige Nationaal Park De Hoge Veluwe. Het werd uitgegeven in de reeks Historische Cahiers Ede en geschreven door P. Hofman, coördinator van de geschiedeniswerkgroep.

Piet Hofman

Gidsen

Door 37 gidsen werden 500 groepen rondgeleid. Het aantal deelnemers aan de 165 publiekswandelingen was 1658 (1997 : 2184)

en aan de 335 aangevraagde wandelingen (inclusief groepen die zich per bus lietenervoeren) 6490 (1997 : 4395).

De geringere belangstelling voor de publiekswandelingen zal door de slechte weersomstandigheden zijn beïnvloed.

Dit geldt ook voor de wandelingen in de tuin van het Jachthuis Sint Hubertus, die dit jaar weliswaar in het hoogseizoen werden gehouden, maar gemiddeld nauwelijks meer deelnemers trokken (10) dan vorig jaar in mei.

Het aantal deelnemers aan de wandelingen vanaf het Kampeerterrein was naar schatting 20 procent lager dan in 1997.

Er werden opvallend veel busexcursies gehouden: 24 (1997: 7).

Het aantal wandelingen in de bronstijd werd beperkt tot 23; bij 18 hiervan werd wild gezien. Vrij veel gidsen namen weer deel aan de nascholingsactiviteiten: educatieve wandelingen o.l.v. Jo Pijnenburg, fauna- en vogelexcursies o.l.v. Roel van Ekeris en Willem van Wassenberg; tuinexcursie o.l.v. Evert Arentsen; Hoge Veluwedagen en Kemperbergavonden.

Verschillende gidsen hebben bijgedragen aan de activiteiten rond de jubileumviering, de renovatie van de Kemperberg en activiteiten van andere werkgroepen.

Aansluitend op de jaarvergadering en de Hoge Veluwedagen werden 34 groepen Vrienden rondgeleid.

De belangstelling voor de wandelingen op oudejaarsdag was groot (60 deelnemers).

In De Schouw werden acht artikelen door gidsen geschreven en enkele gidsen waren te horen op Radio Gelderland en de lokale omroep Apeldoorn.

Albert Tempel

Hoge Veluwe- en themadagen

Nog steeds is de groeiende belangstelling, net als in 1996 en in 1997, goed te merken aan de bezoekaantallen van de Hoge Veluwe- en de themadagen. We zijn dan ook zeer blij dat we als vrienden van de Hoge Veluwe bij de familie Poelman van restaurant Rijenburg een gewel-

dige welkom krijgen. De themadagen hebben zo veel belangstelling, dat binnen een jaar al blijkt dat ook de Kemperberg te klein is voor de themadagen. Vanaf het jaar 2000 gaan we voor de themadagen ook een paar grotere locaties zoeken (mits de bezoekaantallen even groot blijven of stijgen).

Er zijn 5 Hoge Veluwe dagen gehouden en 3 themadagen. Tijdens de Museum-Hoge Veluwedag is ons naar aanleiding van de tentoonstelling over "van Gogh en tijdgenoten" een rondleiding door mevr. A. Bremer-Cox aangeboden. Deze is door haar en een collega-gids van het museum begeleid. Ondanks het winterse weer was de opkomst van de leden goed en heeft iedereen genoten van de rondleiding.

Tenslotte wil ik de mensen bedanken die zich tijdens deze dagen inzetten om voor iedereen de dag tot een succes te maken.

Tessy Smeets

Winkel

Voor de winkel was 1998 een veelbewogen jaar. We begonnen heel rustig, maar wel erg gezellig in de serrezaal van de Koperen Kop.

Tot ons verdriet overleed in maart plotseling onze enige mannelijke vrijwilliger, Ton Wit.

Begin april verhuisden we naar onze nieuwe winkel in het Bezoekerscentrum. Vanaf de eerste dag was het ontzettend druk en dat is zo gebleven tot na de herfstvakantie. Vooral in de maand augustus hebben we daarom met dubbele bezetting gewerkt. Gelukkig hebben zich dit jaar zes nieuwe vrijwilligsters aangemeld.

In november hadden we ons jaarlijks uitje. We zijn naar het Krölller - Muller museum geweest. Na een dia presentatie en een rondleiding door het museum en de beeldtuin, volgde een heerlijk etentje in Rijenburg.

Jelly Wetsteijn

Werkgroep Kunst en Cultuur

De in 1990 opgerichte Museumwerkgroep, welke in 1992 verder ging als onafhankelijke studiegroep binnen de vereniging, heeft na kennismaking met de nieuwe voorzitter en overleg met het bestuur van de Vrienden van de Hoge Veluwe, besloten om als officieel onderdeel ervan terug te keren. Daarbij werd in gezamenlijk overleg afgesproken om de activiteiten minder op het museum te oriënteren, maar het werkveld te verbreden. Men richt zijn aandacht nu ook aan de beeldende-, architectonische-, en natuurlijke kunstwerken in en buiten het park De Hoge Veluwe. Om dit naar de buitenwereld duidelijk kenbaar te maken werd de naam van de werkgroep aangepast.

In dit jaar kwam de werkgroep, nog steeds bestaande uit alle leden van het eerste uur en aangevuld met een aantal later toegetrokken leden (totaal 12 personen), zeven keer bij elkaar. Een aantal leden hield een inleiding over een zelf gekozen onderwerp op het gebied van kunst. Eénmaal werd er een lezing gehouden door een medewerkster van het Museum voor Moderne Kunst te Arnhem. Er werd een bezoek gebracht aan de Peter Stuyvesantcollectie bij Sigarettenfabriek Rothmans in Zevenaar en aan Schloss Moyland waar men een rondleiding kreeg langs de werken van Joseph Beuys. Het jaar werd afgesloten met een lezing door de Velpse beeldhouwer Piet Slegers. Hij vertelde over zijn leven en de ontwikkeling in zijn werk.

De werkgroep verzorgde op verzoek een "Kempavond" en publiceerde een artikel over Piet Slegers in De Schouw.

Jan de Vries / Roelof Siegers

Verenigingsgebouw "Kemperberg"

De vereniging heeft dit jaar de beschikking gekregen over een volwaardig verenigingsge-

bouw. Met behulp van veel vrijwilligers, ondersteund door professionals, heeft de verbouwing van het voormalig veldlaboratorium geresulteerd in een mooi verenigingsgebouw genaamd: Kemperberg.

Hoewel de renovatie nog niet geheel klaar was, werd het gebouw op 9 mei feestelijk in gebruik genomen.

Na enkele besprekingen met het bestuur o.a. over de taken van de beheerders en het opstellen van een "Huisreglement", heeft een drietal echtparen zich bereid verklaard het beheer en de coördinatie van het gebruik van de Kemperberg op zich te nemen.

Het gebouw blijkt in een behoefte te voorzien. Iedere week maakten wel één of meerdere werkgroepen gebruik van de ruimte. Daarnaast werd de Kemperberg veelvuldig en tot grote tevredenheid bezocht door deelnemers aan de Thema- en Hoge Veluwedagen en de zo genaamde "Kempavonden". Ten tijde van het Zomerproject waren er in de avonduren dia-voorstellingen en lezingen voor deelnemers aan deze activiteit van de vereniging.

Nieuw waren de instuiven op een aantal zondagen. Ook Vrienden die nooit of zelden aan enige activiteit van de vereniging hadden deelgenomen, wisten de weg naar de Kemperberg regelmatig te vinden

Gemiddeld waren er per zondag zo'n 30 bezoekers. Enkelen maakten van de gelegenheid gebruik, al dan niet samen met een gids, een wandeling te maken

Aanvankelijk bedoeld als proef voor de eerste drie maanden, werd besloten voorlopig met de instuifzondagen door te gaan

Van 4 t/m 25 oktober exposeerde Anneke Dekker een aantal pastels en aquarellen van de Hoge Veluwe.

De beheerders

JAARREKENING 1998 VAN DE VERENIGING VRIENDEN VAN DE HOGE VELUWE

Balans per 31 december 1998

Activa	<i>f</i>	Passiva	<i>f</i>
Inventaris en inrichting	106.300	Kapitaal	98.906
Vorderingen	17.500	Contributiereserve	44.670
Voorraad boeken	2.250	Fonds legaten / erfstellingen	187.087
Voorraad drukwerk	500	Afschrijvingsfonds	88.306
Rabobank, deposito	100.000	Bomenfonds	65.228
Roparco	267.885	Vooruitontvangen contributie	8.878
Postbank	9.120	Crediteuren	10.480
	<u>503.555</u>		<u>503.555</u>

Resultatenrekening over 1998

Lasten	<i>f</i>	Baten	<i>f</i>
De Schouw	39.372	Contributies	60.557
Verenigingskosten	24.696	Legaten / Erfstellingen	-
Projecten	9.723	Interest	22.351
Huisvesting	8.181	Giften	1.438
Manifestaties	1.697	Saldo 50-jarig jubileum	17.292
Voordelig saldo	17.969		
	<u>101.638</u>		<u>101.638</u>

Toelichting

Waarderingsgrondslagen

Activa en passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Toelichting op de balans per 31 december 1998

Inventaris en inrichting

De specificatie van deze post luidt :

		Aanschaf 01-01-1998	Afschrij- ving t/m 1997	Investe- ring 1998	Afschrij- ving 1998	Boek- waarde 31-12-1998
	afschrijv.%	<u>f</u>	<u>f</u>	<u>f</u>	<u>f</u>	<u>f</u>
Kemperberg						
<i>verbouwing</i>	10			52.220	4.220	48.000
<i>inventaris</i>	10			24.447	2.447	22.000
<i>cv installatie</i>	10			21.942	1.942	20.000
Computers	20	11.744	9.244	13.551	2.551	13.500
Vlaggenmast	10			2.466	466	2.000
Diascherm	10			868	68	800
Totaal		<u>11.744</u>	<u>9.244</u>	<u>115.494</u>	<u>11.694</u>	<u>106.300</u>

Vorderingen

Betreft te ontvangen rente (f 17.200) en depot bij de PTT (f 300).

Rabobank deposito

Deze depositorekening groot f 100.000 is op 22 september 1995 geopend. De looptijd is 10 jaar en de rentevoet bedraagt 6,75%.

Kapitaalrekening

Het bedrag van de kapitaalrekening ad f 98.906 onderging in het jaar 1998 geen wijziging.

Contributiereserve

Aan deze reserve worden ontvangen contributies van de "leden voor het leven" gedoteerd. Toerekening ten gunste van de resultatenrekening geschiedt met f 20 per lid per jaar. Ten opzichte van het jaar 1997 daalde deze reserve met f 6.280

Afschrijvingsfonds

Ten laste van dit nieuw gevormde fonds komen de afschrijvingen op materiële vaste activa. Het verloop in 1998 luidt :

	<i>f</i>
overboeking van fonds legaten/erfstellingen	100.000
af : afschrijving 1998 materiële vaste activa	<u>(11.694)</u>
saldo 31 december 1998	<u>88.306</u>

Fonds legaten / erfstellingen

Aan dit fonds worden ontvangen legaten en erfstellingen gedoteerd, voorzover die groter zijn dan f 10.000. Kleinere bedragen worden aan het Bomenfonds toegevoegd. Het verloop in 1998 luidt :

	<i>f</i>
saldo 1 januari 1998	341.337
af : overboeking naar het afschrijvingsfonds	(100.000)
bijdrage inrichting nieuw bezoekerscentrum	(35.000)
bijdrage boekje Helene Kröller	(3.000)
bijdrage boekje Kerspel Otterlo	(7.000)
jubileumbijdrage Park en Museum	<u>(9.250)</u>
saldo 31 december 1998	<u>187.087</u>

Bomenfonds

Het verloop van dit fonds in 1998 luidt :

	<i>f</i>
saldo 1 januari 1998	62.259
af : bomen nieuwbouw bezoekerscentrum	(15.000)
bij : voordelig saldo exploitatierekening 1998	<u>17.969</u>
saldo 31 december 1998	<u>65.228</u>

Crediteuren

Hiertoe behoren de kosten van de winterschouw 1998 (f 9.305) en accountant (f 1.175).

Toelichting op de resultatenrekening over 1998

Het jaar 1998 is afgesloten met een voordelig saldo groot f 17.969. Dit surplus heeft voor een bedrag groot f 17.292 betrekking op het overschot van ons 50-jarig jubileum. Het surplus uit de normale exploitatie bedraagt derhalve f 677 bij een begroot voordelig saldo van f 3.000. Daarbij dient in aanmerking te worden genomen dat in 1998 een aantal kosten zijn gemaakt terzake van huisvesting e.d. die een eenmalig karakter dragen.

Bestemming van het resultaat

Het voordelig saldo over 1998 ad f 17.969 is aan het bomenfonds toegevoegd. Deze bestemming is reeds in de balans verwerkt

FINANCIËLE UITKOMST 50-JARIG JUBILEUM

	Begroot	Werkelijk	Verschil	
			Bate	Last
			<i>f</i>	<i>f</i>
Opbrengsten				
sponsoring	59.000	75.000	16.000	–
bijdrage leden	15.000	18.475	3.475	–
Totale opbrengst	<u>74.000</u>	<u>93.475</u>	<u>19.475</u>	<u>–</u>
Uitgaven				
seminar	3.500	6.029	–	2.529
lunch	6.500	4.680	1.820	–
groenmarkt	4.000	1.870	2.130	–
jubileumboek	75.000	78.428	–	3.428
verzendkosten	10.000	6.077	3.923	–
drukwerk	–	2.420	–	2.420
video	45.000	46.723	–	1.723
Totaal kosten	<u>144.000</u>	<u>146.227</u>	<u>7.873</u>	<u>10.100</u>

Ten gunste van het resultaat is een bedrag gebracht groot *f* 17.292. De specificatie hiervan luidt :

uitgegeven	<i>f</i> 146.227
waarvan in mindering op de voorziening 50-jarig jubileum (saldo ultimo 1997)	<u>(70.044)</u>
te dekken door ontvangsten	76.183
werkelijke ontvangsten	<u>93.475</u>
voordelig saldo	<u>17.292</u>

EXPLOITATIEBEGROTING 1999

	Begroting 1998	Uitkomst 1998	Begroting 1999
	f	f	f
Inkomsten			
Contributies	60.000	60.557	60.000
Interest	20.000	22.351	15.000
Giften	1.000	1.438	1.000
Legaten en erfstellingen	-	-	-
50-jarig jubileum (saldo)	PM	17.292	-
Totaal A	<u>81.000</u>	<u>101.638</u>	<u>76.000</u>
Uitgaven			
Schouw	40.000	39.372	40.000
Vereniging	20.000	24.696	17.250
Projecten	10.000	9.723	10.250
Huisvesting	5.000	8.181	4.000
Manifestaties	3.000	1.697	2.000
Totaal B	<u>78.000</u>	<u>83.669</u>	<u>73.500</u>
Saldo (A-B)	<u>3.000</u>	<u>17.969</u>	<u>2.500</u>

LEDENBESTAND

Het verloop van het ledenbestand van onze vereniging in 1998 luidt als volgt:

	Aantal 1-1-1998	Bij	Af	Aantal 31-12-1998
gewone leden	1.672	83	92	1.663
leden voor het leven	347	3	1	349
niet betalende leden (VVV's, bibliotheken etc.)	32	0	3	29
Totaal	<u>2.051</u>	<u>86</u>	<u>96</u>	<u>2.041</u>

Nieuwerkerk a/d IJssel, 4 februari 1999
 J.G. Trapman RA
 Penningmeester

ACCOUNTANTSVERKLARING

Opdracht

Wij hebben de jaarrekening 1998 van de "Vereniging Vrienden van de Hoge Veluwe" te Hoenderloo gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de leiding van de vereniging. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werkzaamheden

Onze controle is verricht overeenkomstig algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controle-opdrachten. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang omvat. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarneming van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die het bestuur van de vereniging daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algemene beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en samenstelling van het vermogen op 31 december 1998 en van het resultaat over 1998 in overeenstemming met algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving.

Apeldoorn, 4 februari 1999
PAARDEKOOPEL & HOFFMAN
Accountants
drs. J. van der Lelie RA

Deelen

door Bram Haak

Het is niet zo eenvoudig een pakkende titel voor dit verhaal te verzinnen, want er zitten zoveel aspecten aan het woord Deelen, dat het moeilijk is deze in een paar woorden te vangen. Sommigen zullen de naam Deelen associëren met het lawaai van straalvliegtuigen en helikopters en anderen dat zullen de ouderen zijn die nog weten dat Deelen eens een klein gehucht was midden in de hei, met stilte en rust. In Kompas van 1945 werd Deelen nog beschreven als een “kleine oase in de golvende paarsgrijze, eindeloze heide, waar met oerkracht en geduld de stugge Veluwse pioniers een paar bunders bouwland aan het onvruchtbare rijk van de heide en de zandverstuivingen hadden ontworpen”. Het was inderdaad eens een gehucht in de heide met wat schraal weiland, waarop enkele magere koeien graasden en waar droge akkertjes wat rogge en aardappelen voortbrachten. Om het gehucht heen stonden nog de schaapskooien, waar vroeger iedere middag de schapen die van de heide terugkeerden in gestald werden, zodat daar de mest van deze dieren voor de schrale akkertjes kon worden verzameld. Maar met het verdwijnen van de uitgestrekte heidevelden was ook het aantal schapen geringer geworden en de koeien waren geleidelijk in hun plaats gekomen. Wanneer de heide bloeide leek het gehucht nog een fraai schilderij en vele schilders uit de omgeving brachten de nederzetting een bezoek om het kleine gehucht in die grote verlatenheid te vereeuwigen. Maar heel langzaam veranderden ook op Deelen de omstandigheden en wie goed luisterde, kon toen al vanuit de verte het lawaai van een verkeersweg horen. Het gevaar kwam steeds dichterbij.

De Tweede Wereldoorlog betekende echter een radicale ommekeer. De Duitsers begonnen onmiddellijk na de inval in Nederland in sneltreinvaart op de Kemper- en Deelense heide een vliegveld aan te leggen. Het was een ideale plek, er was ruimte genoeg en de ligging was

ook uitstekend. Deelen was niet alleen een uitvalsbasis voor vluchten naar vijandelijk gebied, het ging na enige tijd vooral dienen als thuisbasis voor de Duitse jachtvliegtuigen die de taak kregen het Ruhrgebied te beschermen tegen Engelse en Amerikaanse bommenwerpers, die de Duitse oorlogsindustrie wilden uitschakelen om zo de oorlog te bekorten.

Het oude Deelen

Maar laat ik nu het verhaal in chronologische volgorde vertellen en beginnen met Deelen als gehucht, als een ontginning temidden van de uitgestrekte heidevelden. Ik waag me (nog) niet aan een mededeling over de ouderdom van Deelen. Waarschijnlijk is het net zo oud als het geslacht “Van Deelen” dat al in 1326 van de leenheer de graaf van Gelre de Wildforster-goederen onder Ter Leth in leen kreeg. Onder Ter Leth nu Terlet viel toen zonder twijfel het dichtbij gelegen Deelen. In 1454 hebben Brant van Delen en zijn vrouw Bette de goederen onder Reemst en Otterlo in leen gekregen van de rentmeester van de hertog. Daaruit blijkt dat het geslacht “Van Delen” grote invloed kon uitoefenen op het zuidelijk deel van de Veluwe. Ik zal niet verder uitweiden over het geslacht ‘Van Delen’, maar mij meer concreet richten op de nederzetting zelf, welke al te vinden is op de kaart van Christiaan sGrooten uit 1573. Op deze kaart die zich bevindt in de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel staat Deelen afgebeeld als een versterkte boerderij. Het is niet duidelijk of er toen al kleine boerderijtjes of woonhuizen omheen lagen. Op de kaart van het Arnhemse, Roosendaalse en het Deelense Velt van Nicolaas van Geelkercken uit 1629 wordt heel duidelijk de havezathe Deelen met zes huizen afgebeeld. Er is bovendien te zien dat vele wegen uit verschillende richtingen in Deelen samenkomen. Op een derde kaart ruim een eeuw later van Isaac Tirion uit 1741 staat bij het gehucht geschreven “ ‘t Huis te Deelen nu

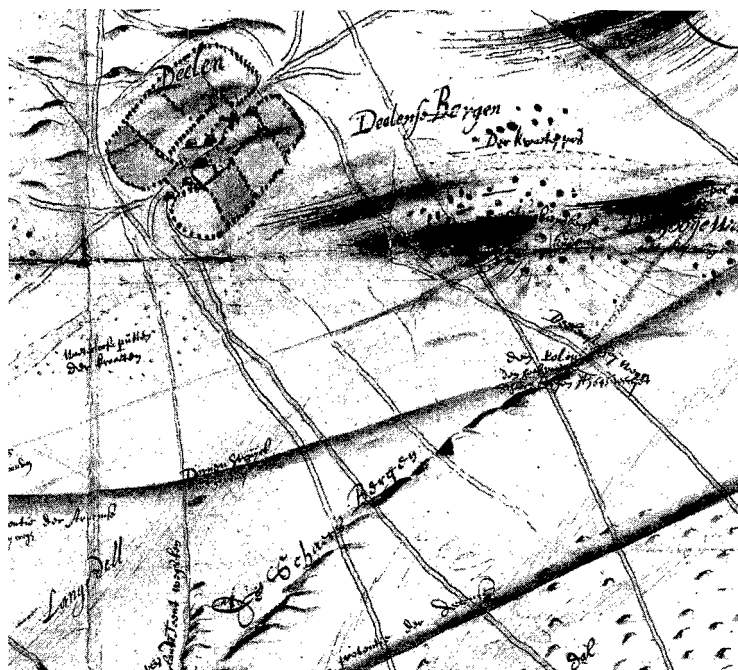
een herberg”, wat duidelijk aangeeft dat het vroeger een adellijk huis geweest moet zijn. Een gewone boerderij of woonhuis werd zeker niet “Het Huis of Huize” genoemd. Deze aanduiding werd bij voorkeur gebruikt voor een “havezathe”. Op deze laatste kaart staan in de buurt van de herberg ook nog enkele huizen afgebeeld. Overigens was Deelen niet de enige nederzetting of ontginning op het zuidelijk deel van de Veluwe. In een halve cirkel lagen daar Mossel, Nieuw-Reemst, Oud-Reemst, Het Planken Wambuis (oudere naam het Dennenbos), de Kemperberg, Deelen, Terlet en de Imbosch. Deelen en Terlet en Oud-Reemst behoren ongetwijfeld tot de oudste nederzettingen. Opvallend is dat verschillende van deze nederzettingen ook de functie hadden van herberg, omdat zij aan een doorgaande weg waren gelegen. Dat was het geval met Oud-Reemst, Het planken Wambuis, Deelen, Terlet en de Pampel.

Behalve de aanduidingen op oude kaarten zijn er nog meer bewijzen voor de ouderdom van het gehucht Deelen. Zo verpacht Wolf Assueer

Bentinck in 1715 zijn bebouwing te Deelen aan Evert Janssen. Hij vraagt geen geld, maar wel van het “koorngewas”. Wat aangeeft, dat er koren wellicht rogge werd verbouwd. Wolf Bentinck stierf al in 1716 waarna in 1718 zijn echtgenote Christina van Wijhe de bebouwing te Deelen verpachtte aan Brant Arissen voor f 150,- per jaar en later verpachtte zij haar goed van 1725 tot 1732. Hieruit valt op te maken dat Deelen of een deel daarvan tussen 1715 en 1732 behoorde tot het eigendom van Wolf Bentinck en Christina van Wijhe. Christina was de dochter van Otto van Wijhe en Seyna van Delen. In 1781 verkocht een andere eigenaar mr. Andreas Ardesch, secretaris en griffier der Domeinen een erf en goed gelegen op Deelen aan Lubbert Pieter Torck van Roosendaal en in 1805 verpacht baron Lubbert Adolf Torck als eigenaar van een goed op Deelen een huis en bouwland aan Breunis Frederiks en zijn vrouw Engeltje Onderstal.

Welk stuk grond?

Een probleem bij deze oude akten is, dat wij niet precies kunnen nagaan om welke boerderijen of stukken land het gaat. In de akte vinden we vaak de uitdrukking dat een stuk grond wordt verpacht “zoals de vorige pachter het goed had gepacht en gebruikt”. Voor de verpachter en de pachter was het ongetwijfeld duidelijk om welk goed het ging, maar wij zouden toch iets meer gegevens willen hebben. In de 19de eeuw wordt het iets duidelijker, wanneer Torck van Roosendaal aan zijn huizen op Deelen een naam geeft. Hij verpacht dan Groot Deelen aan Hendrik Gijbsbertsen en Klein

Deelen aan Breunis Frederiks, maar ook dan wordt de grootte van het verpachte gebied niet nader omschreven en blijft het moeilijk de percelen nauwkeurig te traceren. Pas na het invoeren van de kadastrale registratie is het mogelijk elk huis en stukje grond na te trekken. Hoewel de Fransen tijdens de bezetting van Nederland van 1795 tot 1813 de grondslag hadden gelegd voor het kadaster, kon het systeem pas op 1 januari 1832 worden ingevoerd. Men had die tijd nodig om heel Nederland per provincie op te meten, de gegevens in leggers en op kaarten vast te leggen. De kaarten en leggers zijn vanzelfsprekend niet definitief; iedere wijziging van een perceel wordt opnieuw in de leggers genoteerd en op hulpkaarten geregistreerd. Uiteraard worden tegenwoordig alle gegevens in de computer vastgelegd.

Hoewel de kadastrale registratie oorspronkelijk diende als grondslag voor het heffen van de belasting, is deze ook voor het historisch onderzoek van zo'n groot belang gebleken, dat men op dit moment bezig is per provincie de gegevens van 1832 weer in een nieuwe Kadastrale Atlas te publiceren. Het zou daarom prettig zijn als de nieuwe Kadastrale Atlas van Otterlo, waaronder ook Deelen valt, binnenkort zou verschijnen. Dan is het eenvoudig aan te geven welke personen in 1832 op Deelen eigenaren waren van de grond en welke personen daar woonden. Wanneer iemand geen eigenaar is van het goed staat er achter zijn naam gewoonlijk de afkorting R.V.O, hetgeen recht van opstal betekent. In 1832 woonden op Deelen zeven families, maar er waren drie eigenaren: baron Torck van Roosendaal, Johannes de Kleijn en Jan Onderstal. Zoals gezegd had Lubbert Torck Groot en Klein Deelen verpacht; Jan Onderstal die op Deelen woonde had Erf Deelen verpacht aan Jacob Derksen en Johannes de Kleijn die ook op Deelen woonde had een woning verhuurd aan Johannes Burger. Opvallend is dat Jan Onderstal en Johannes de Kleijn in 1841 hun eigendommen aan Torck van Roosendaal verkopen. Dit zal te maken hebben met de algemene trend die er in die tijd bestond. Er zijn rond 1840 op de

Veluwe vele stukken grond van eigenaar verwisseld. Dat had te maken met het feit dat zandverstuivingen een groot deel van de heide onbruikbaar hadden gemaakt; anderzijds werd het oppervlakte aan heide steeds kleiner, omdat na verkoop van percelen de nieuwe eigenaren de heide gingen gebruiken voor bosbouw. Daardoor werden de boeren gedwongen over te schakelen en in plaats van schapen gingen zij koeien houden voor de mestvoorziening.

Kemperheide wordt vliegeterrein

Op 1 juli 1913 werd te Soesterberg de Luchtvaartafdeling opgericht en na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd in februari 1915 de eerste vlieger, luitenant L.F.E. Coblijn, op de Kemperheide bij Deelen gedetacheerd. Vanaf de Kemperheide werden vervolgens patrouillevluchten uitgevoerd. Hoewel tijdens de wereldoorlog gebleken was dat het gebruik van vliegtuigen nuttig was, wilde de gemeente Arnhem daarna niet meewerken om van de Kemperheide een definitief vliegveld te maken. Wel werden er verschillende vliegemonstraties gegeven en werd het veldje bij rondvluchten, georganiseerd door de KLM, aangedaan, maar aan het aanleggen van een permanent vliegveld werd niet gedacht, althans niet door de gemeente Arnhem.

Dat werd anders in de Tweede Wereldoorlog toen de Duitsers Nederland binnenvielen. Aan het Nederlandse grondgebied werd een belangrijke plaats toebedeeld in de offensieve strategie, het werd een Vorfeld in de strijd tegen Engeland. Het hobbelige veldje op de Kemperheide kreeg vervolgens een belangrijke taak in het Duitse luchtverdedigingsstelsel. Met man en macht ging men aan het werk om het primitieve vliegveldje uit te bouwen tot Fliegerhorst Deelen. Daarvoor werd niet alleen de Kemperheide gebruikt ook een flink deel van Het Nationale Park De Hoge Veluwe werd genaast voor het aanleggen van startbanen en andere werken van de infrastructuur. Duizenden Nederlandse arbeidskrachten werden ingezet en vonden werk bij de aanleg van Fliegerhorst Deelen. Het oude gehucht Deelen

werd omgebouwd; de vroegere bewoners moesten hun huizen verlaten. Er kwamen nieuwe woningen bij voor de huisvesting van het personeel van de Luftwaffe. Om vijandelijke vliegtuigen te misleiden werd de structuur van het dorp in tact gelaten en zag het oude Deelen vanuit de lucht er uit als een gewoon Nederlands dorp, waar ogenschijnlijk niets was veranderd. Maar de huizen die in de zogenaamde Heimatstil (een boerderijachtige bouwstijl) werden bijgebouwd, hadden wel muren van 50 cm dik beton en 2 cm dikke stalen luiken voor de ramen. Om regelmatige aanvoer van materiaal te verzekeren werd het terrein in de zomer van 1941 via een verbinding met Wolfheze aangesloten op het nationale spoorwegnet. In de volksmond heet het nog steeds het "bommenlijntje". Op 24 juni 1940 werd de eerste nachtjagereenheid van de Luftwaffe opgericht en in augustus 1940 werd de staf van Nachtjagdgeschwader 1 op "Alster", zoals de codenaam van Deelen luidde, gestationeerd. Om de tactieken en technieken van het jachtwapen doeltreffend te gebruiken werd er op het in beslaggenomen terrein van Sanatorium Koningsheide te Schaarsbergen een grote bunker als gevechtsleidingscentrum gebouwd. Wie over het gebruik van het vliegveld en het verloop van de strijd meer wil weten, kan ik verwijzen naar de boeken en artikelen van W.H. Tiemens.

Na de bevrijding

Na de Duitse capitulatie werd Deelen allereerst door de Canadezen in beslaggenomen om het te gebruiken bij de terugtrekking van hun legereenheden, het werd een opslagplaats voor

oorlogsmateriaal van de demobiliserende Canadese strijdkrachten. Er werden duizenden pantserwagens, tanks, trucks en ander materiaal bijeengebracht. Het terrein leek destijds een grote schroothoop. Na het vertrek van de Canadezen werd het terrein provisorisch opgeknapt en werd het vliegveld bestemd als opleidingscentrum. Uiteraard volgde er een uitgebreide procedure met Het Nationale Park De Hoge Veluwe, dat het in beslaggenomen terrein wilde terughebben, maar die wens zou niet in vervulling gaan. Na de oorlog besloten de landen in het westen om op militair gebied te gaan samenwerken en bij het Pact van Brussel werd in 1948 de Noord Atlantische Verdrags Organisatie (NAVO) opgericht. Het lidmaatschap van de NAVO had tot gevolg dat Nederland werd geïntegreerd in het militaire beleid van het bondgenootschap en moest beschikken over dertien vliegvelden en daarbij behoorde ook het terrein bij Deelen. Aangezien de vliegtuigen intussen veel sneller waren geworden, moest het vliegveld worden verbouwd; het banenstelsel werd gemoderniseerd en aangepast aan de nieuwe ontwikkelingen. Na de straaljagers kwamen de lichte en daarna de zware helikopters. Intussen zijn de zware helikopters weer geconcentreerd op Soesterberg en is Deelen een "slappend" vliegveld geworden. De militairen zijn uit het oude dorp verdwenen en nu heeft het dorp weer een andere functie gekregen: opvangcentrum voor asielzoekers. De gemeente Ede die verplicht werd om ook asielzoekers op te nemen kon geen andere plaats vinden dan het vroegere dorp Deelen. En zo zal het oude en stille gehucht van weleer de woonplaats worden van rond 800 asielzoekers; de zoveelste functie in de loop der tijden. Het is echter te hopen dat het terrein misschien nog eens in oude luister zal worden hersteld, want wie de bezichtiging van het gebied heeft meegemaakt, heeft kunnen zien dat het met zijn oude bomen en oude landschapselementen nog steeds een zeer waardevol terrein is.

Bram Haak

Lid van werkgroep geschiedenis

In memoriam

Cornelis Anthonius van Voskuilen (Cees)

Gastheer in het groen, maar vooral mens!

Ik kan het nog nauwelijks geloven, dat zo'n jonge kerel als Cees van nog maar 48 jaar oud, er niet meer is. Hij overleed plotseling op 24 november 1998.

Vanaf het moment dat Cees bij de Hoge Veluwe in dienst kwam als Chef Openstelling, ik meen in 1985, spraken wij elkaar zo nu en dan. Cees was daarvoor bij de politie en mede hierdoor is er een mobilfoonnet in het Park. Hij was een echte "duizendpoot", die niet alleen administratief allerlei zaken regelde, maar ook bij het buitengebeuren zijn mannetje stond. Je kon hem op de gekste plaatsen tegenkomen in het Park in verband met zijn functie. Een rustig bestaan was het zeker niet, al kon je dat niet aan hem merken.

Altijd probeerde Cees ergens een mouw aan te passen, als anderen het voor gezien hielden. Contacten met velerlei mensen en soms van "de hak op de tak" iedereen van dienst proberen te zijn. Ik zei wel eens tegen Cees: "Hoe hou je dit vol, jongen?" Dan lachte hij maar eens iets en mompelde: " 't heeft zo zijn lastige maar ook zijn leuke kanten".

Toen hij nog aan de Deelenseweg in Hoenderloo woonde, vertelde hij me wel eens, dat hij, als hij 's avonds de honden uit ging laten, eerst de wilde zwijnen weg moest jagen. Cees was een echte natuurliefhebber en hield van zijn Park en vertelde je van de laatste ontwikkelingen. Maar vanaf het moment dat Cees van Hoenderloo naar het Koolzaadveld in Barneveld moest verhuizen, veranderde er wel iets. Hoewel hij dat misschien niet zo direct liet merken, voelde je dat toch wel enigszins. Als ik bij hem op kantoor een praatje maakte, vroeg hij altijd naar de gang van zaken bij onze stichting. Ook hadden we het wel eens over vroeger, over Barneveld, waar hij geboren is, net als ik. Het dorp is niet meer zoals toen, de gemoedelijkheid is verdwenen. Bijna overal is het hetzelfde gejaag en gestress, en de druk op de ketel wordt steeds maar hoger en hoger.

Cees was een beminnelijk mens, een gastheer in het groen, met een vriendelijke en oprechte persoonlijkheid. Hiermee heb ik echt niets teveel gezegd, want wie ooit met hem samenwerkte of hem gekend heeft, zal dit zeker beamen! Ik wens zijn vrouw Jannie en de kinderen heel veel sterkte toe in deze moeilijke periode!

Louis Fraanje, Lunteren
Voorzitter Stichting Jac. Gazenbeek

Vogels rond de Hubertusvijver

door Roel van Ekeris

In 1998 heb ik de omgeving van de Hubertusvijver 17 keer bezocht in het kader van het landelijke broedvogelatlasproject, dat ook door de faunawerkgroep van de Vrienden van de Hoge Veluwe wordt uitgevoerd. Deze bezoeken werden afgelegd in de periode 16-2-98 tot en met 9-6-98. De gekozen route langs de Hubertusvijver bedraagt exact 2,8 kilometer. Gedurende deze tellingen werden 60 soorten waargenomen, 12 soorten daarvan komen incidenteel voor en 48 soorten kunnen aangemerkt worden als territoriumhoudende soorten.

Het traject

De route vangt aan op de parkeerplaats nabij het Stenen Bruggetje over de Hubertusvijver. We volgen het wandelpad langs het vennetje en de watertoren. Over het houten bruggetje lopen we het wandelpad langs de randen van het Veentjesbos en Veentjeswei. We volgen dit pad en laten het houten bruggetje over de Hubertusvijver links liggen. Nabij het eilandje in de Hubertusvijver gaan we rechts langs de Hubertusvijver en passeren het klaphek, dat ons toegang verschaft tot de cultuurtuin. Bij het theekoepeltje van jachthuis Sint Hubertus nemen we het rechter wandelpad richting Nova Zembla.

Vervolgens lopen we richting de Hertjesweg en links richting de grote parkeerplaats van het jachthuis.

Rechts zien we de contouren van de dienstgebouwen en links zien we de kleine fietsenstalling.

We volgen bij de parkeerplaats een klein stukje van de blauwe route. Via het houten trappetje lopen we richting het wildraaster van het Otterlose Zand. Voordat het wildraaster bereikt wordt nemen we een afslag naar links dat ons via kronkelige paden leidt naar het gebied dat als overgang fungeert tussen het Otterlose Zand en de directe omgeving van de Hubertusvijver. Uiteindelijk komen we uit bij

de Scheerspiegel met zijn karakteristieke begroeiing met rododendrons. We gaan er rechts omheen en dan komt de route uiteindelijk weer bij het beginpunt uit.

De waargenomen soorten zijn (tussenhaakjes het aantal territoria, indien de soort territoriumhoudend was):

Aalscholver, Appelvink (1), Blauwe reiger, Boerenzwaluw (1), Bonte vliegenvanger (6), Boomklever (7), Boomkruiper (13), Boomleeuwerik (2), Boompieper (2), Buizerd (1), Dodaars, Fitis (7), Fluitier (3), Gekraagde roodstaart (1), Glanskop (2), Goudhaan (14), Goudvink (1), Groenling (2), Grote bonte specht (10), Grote lijster (2), Heggenmus (3), Havik (1), Houtduif (8), Holenduif (3), Kauw, Keep, Koekoek (1), Koolmees (21), Kramsvogel, Kruisbek (4), Kuifmees (6), Maghelhaense gans, Matkop (2), Merel (20), Nijlgans, Oeverloper (1), Pimpelmees (12), Raaf (1), Roodborst (22), Slobeend, Soepeend (1), Sperwer, Spreeuw (3), Staartmees (2), Sijs (3), Tafeleend, Tjiftjaf (12), Tuinfluitier (3), Vink (41), Vlaamse gaai (3), Vuurgoudhaan (1), Waterhoen, Wilde eend (12), Winterkoning (6), Witte kwikstaart (3), Zanglijster (5), Zwarte kraai (1), Zwarte mees (8), Zwarte specht (1), Zwartkop (14)

DIA: Maghelhaen Gans

Tijdens de nachtzwaluwellingen werd éénmaal door Harrie van Tuil en Carlo van Rijswijk (leden van de Faunawerkgroep) een nachtzwaluw gehoord, uilen werden tijdens de nachtzwaluwelling niet gehoord. De hoogste dichtheden aan vogels worden bereikt in de omgeving met een ondergroei van rododendrons rond de watertoren en de scheerspiegel maar ook in de bordertuin.

Lage dichtheden worden geconstateerd in het

bosgebied ten westen van de Schapenwei.

Conclusie

De omgeving van de Hubertusvijver mag gerekend worden tot de allerrijkste vogelgebieden van het Nationaal Park de Hoge Veluwe en is een bezoekje dan ook meer dan waard!

Roel van Ekeris

Lid van de Faunawerkgroep

Het Stenen Bruggetje.

door **Fred Ohmstede**

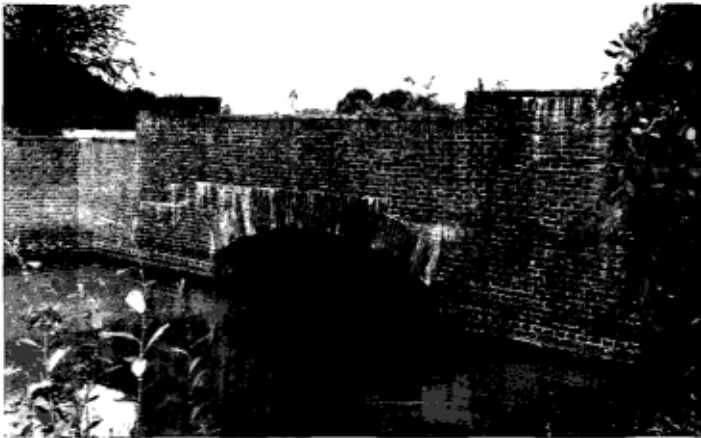

Foto Piet Griffioen

Eén van de laatste opdrachten die de architect H.P. Berlage van de Kröllers kreeg, was het ontwerpen van een "STENEN BRUGGETJE" voor de autoweg die loopt over het zuidelijk deel van de vijver van het Jachthuis "Sint Hubertus".

Het ontwerp dateert uit juni 1919.

Voor dit bruggetje heeft Berlage 2 steensoorten gebruikt, nl. ongezande Opijsche steen (een gladde steen die wordt verkregen door bij het bakproces geen zand te gebruiken, noch voor het bestrooien van de bakvorm, noch van de klei) en Waalsteen (een baksteen van het

formaat 21,5 x 10,5 x 5,5 cm., zoals die langs de Waal, maar ook elders wordt gebakken). De eerste soort werd verwerkt in het zichtbare gedeelte, de tweede soort in het overige gedeelte van het bouwwerkje.

Het westelijk van het bruggetje gelegen deel van de vijver heeft, vermoedelijk vanwege zijn vorm, de naam "SCHEERSPIEGEL" gekregen. In de maanden mei en juni kan men genieten van de uitbundige bloei

van de zeer grote en oude rododendrons die staan aan de rand van deze "SCHEERSPIEGEL".

Fred Ohmstede

Gids en lid van de Faunawerkgroep

Bron:

"De Kröllers en hun architecten", Johannes van der Wolk, Museum Kröller-Müller, Otterlo 1992.

door Ad Peters

De Mestkever

Jaren achtereen gingen we naar het Park om naar de herten, de wilde varkens en de moeflons te kijken. De ene keer hadden we geluk en zagen we er een paar, maar vaak zagen we niets, en kwamen we (een beetje) teleurgesteld weer thuis.

Toen ik met de Dennenscheerders ging meewerken, en vervolgens tijdens de wintermaanden de gidsencursus (toen nog in De Pampel) en ook later de Pampelavonden bezocht, ontdekte ik, dat er in het Park veel meer te zien is dan herten, varkens en moeflons.

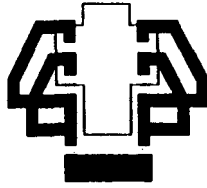
Laatst was ik met Frank, mijn kleinzoon van 13, aan het wandelen in het Park. Hij houdt van de natuur en is bovendien zeer nieuwsgierig. Plotseling stond hij stil en maakte mij opmerkzaam op een mestkever die een bolletje mest had gemaakt en dat naar een holletje in de grond aan het rollen was. Meteen werd ik mij ervan bewust, dat de avonden in De Pampel mij goed van pas kwamen doordat ik hem kon vertellen wat hier gebeurde.

Met zijn zeer sterke poten haalt de mestkever van de gevonden uitwerpselen (waaraan hij zijn naam ontleent) een stukje af, en maakt daarvan een bolletje. Zijn achterpoten gebruikt hij om het bolletje mest naar het holletje in de grond te rollen. Hij doet dit meestal achterwaarts en in een verrassend hoog tempo. Ook graaft de mestkever gangen onder een hoop uitwerpselen, waarna hij deze gangen volstopt met mestbolletjes.

Veel van de bolletjes eet hij op, maar even vaak weet hij ze niet meer te vinden. Ook zijn er bolletjes, die door vrouwelijke mestkevers worden vervormd tot een langgerekte vorm waarin zij haar eitjes legt. Als na verloop van tijd de eitjes uitkomen vormen de mestbolletjes voor de larven voldoende voedsel.

Op deze wijze zorgt de mestkever er niet alleen voor, dat mest wordt opgeruimd, maar als hij de mestballetjes verstopt tussen de wortels van struiken en planten bevordert hij daarvan bovendien de groei.

IN HET

**Nationale Park
De Hoge Veluwe**

Piet Slegers, beeldhouwer (2)

Bijgaand treft u alsnog de foto's aan, die, zoals reeds aangegeven door de heer Slegers, wegens ruimtegebrek in de vorige Schouw helaas niet gepubliceerd konden worden.

Peter Hoogendijk
Lid van de redactie

Aanvulling op het artikel over Piet Slegers in de Schouw no. 4 - 1998

Door ruimtegebrek in het vorige nummer zijn de foto's die bij het artikel over Piet Slegers opgenomen hadden moeten worden helaas niet gepubliceerd.

Daar de strekking van het artikel was om te laten zien, dat Slegers na "het Zwijn" veel ander en belangrijker monumentaal werk heeft gemaakt, waren de volgende twee foto's bijgevoegd, die hierbij alsnog zijn afgedrukt.

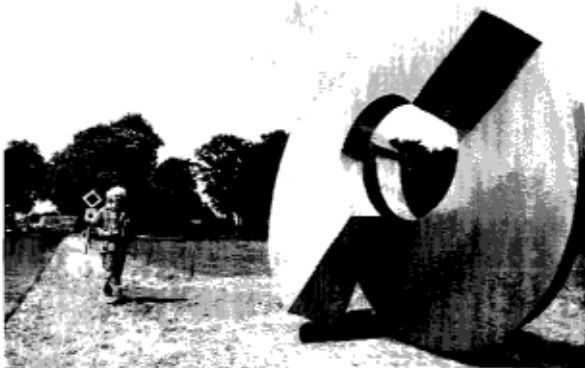
OPEN SCHAKEL ▶

Gemaakt als symbool voor het wegvallen der grenzen tussen Duitsland en Nederland, een schakel tussen twee culturen. Dit werk is met grote instemming van de agrarische bewoners uit de directe omgeving geplaatst bij de grensovergang

Schwillbrock te Eibergen.
(Roestvast staal, diam. 3.60m, 1995.)

ONTMOETINGSTEKEN

Deze sculptuur is geplaatst in Ede langs de weg naar Apeldoorn. Een spannende boog, die bij het passeren steeds wisselt van licht, kleur en waarneembare vorm. Ook vanuit een snel voersmiddel als de auto een bijzondere belevenis. (19 m. lang en 4 m. hoog, 1989)

Roelof Siegers
Lid van de werkgroep Kunst en Cultuur

Gewandeld met

“Het meisje van de Bunt, Dienie Hols”.

door **Robbie Lifmann**

Op wandelingen praat je heel wat af. En zo kwam ik te praten met Dienie Hols, maar eigenlijk praatte zij met mij. Dochter van één van de jachtopzieners van de heer Kröller, telg uit een geslacht van jachtopzieners. En zij wist veel te vertellen. Het begon eigenlijk al bij de Pampel. “Kijk, aan die oude eik hing mijn schommel. Maar hier ben ik niet geboren - ik heb één jaar op de Bunt gewoond en toen zijn wij verhuisd naar de Pampel. Ja, in die tijd stonden er nog twee boerderijtjes op de Bunt. Ik werd geboren in de “Bunt van Jan Slunt”. Na één jaar verhuisden we dus naar de Pampel, maar die zag er toen van binnen wel wat anders uit dan die van nu. Er was een serre, en vóór het huis was een

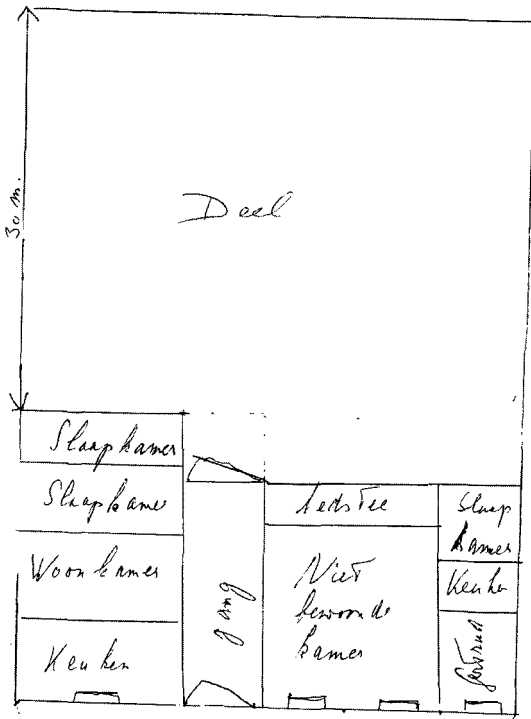
prieeltje. Wat nu de jachtkamer is, was toen de deel. Wij hielden daar een varken, want wij waren voor het grootste deel zelfverzorgers. En een keer hebben we daar een reebok opgesloten”.

“Een ree?”

“Ja, dat kwam zo. Ik wandelde met mijn moeder op de Franse berg toen ik werd aangevallen door een reebok. Ik raakte in paniek en rende naar huis waar ik trillend ben blijven zitten. Maar mijn moeder wist het ree bij het gewei vast te grijpen en wist -achteruitlopend!- het naar de Pampel te sleuren en in de deel op te sluiten. De kleren van mijn moeder en mij waren wel erg gescheurd en verformfaaid. Later

Rijzenburg 1900

bleek dat het ree ook al een bosarbeider had aangevallen.

Op de Pampel heb ik 5 jaar een zalige tijd gehad. Er was toen overigens veel minder bos dan nu.

Er veranderde veel toen ik naar school moest en wij verhuisden naar de (ontginnings)boerderij Rijzenburg. Daar heb ik de leukste tijd van mijn jeugd doorgebracht. Op school ging ik op Schaarsbergen bij meester Van Gaalen. Nu is de school een oorlogsmuseum. Tegenover de school was een barbier die ook tabak verkocht en ook nog een Gereformeerde school.

Op het erf rond de boerderij konden wij fijn spelen. Rijzenburg zag er toen heel anders uit. De deur aan de voorkant zat niet in het midden, maar meer links met daarachter de gang.

Links was eerst een kantoortje, daarachter de keuken en dan waren er twee slaapkamers. Er was daar ook een trap naar de zolder waar de knecht sliep. De jachttopziener was toen ook verantwoordelijk voor de bosarbeiders, zie je. Daarachter was de deel, met achterin de paardenstal, een W.C. en de wijnkelder”.

“Wijnkelder?”.

“Ja, daar was de wijnkelder en die is er nog steeds. En aan de zijkant het bakhuis, een schuur en de waterpomp.

Aan de andere kant van de gang was een grote kamer met een bedstee, met daarnaast twee kamers en een keuken. Daar kwam Gertrud te wonen, Gertrud was een lerares die les moest geven aan de Duitse kinderen die mevrouw Kröller na de eerste wereldoorlog gehuisvest had in het huis Kemperberg.

Toen ik 9 jaar was ging mijn vader bij de politie werken en zijn wij verschillende keren verhuisd, o.a. naar Spijk. Maar daar moesten wij na een half jaar weer van de Katholieke school af. Ook mochten wij daar toen niet naar school met sokjes of bloesjes met korte mouwen.

Wij kregen toen een aanschrijving dat wij toch naar school moesten, en zo ben ik weer terug gekomen in Hoenderloo, waar mijn vader en grootvader vandaan komen. Ik woonde daar bij mijn grootouders om weer naar school te kunnen gaan”.

“En bent u altijd “bij huis” gebleven?”.

“Nee. Wij reizen nu veel. Mijn man en ik zijn gefascineerd geworden door de pelgrimage naar Santiago de Compostela en de historische pleisterplaatsen zoals Vezelay. Maar dat is een ander verhaal. Als wij een dagje eruit willen, gaan wij altijd naar de Hoge Veluwe. Zalig! En elke keer dat wij over het wildrooster het Park inrijden, krijg ik een vreemd gevoel. Nog steeds. Ik kom dan thuis”.

Robbie Lifmann

Lid van de Gidsen en Dennenscheerder

Mededelingen vanuit de Vereniging

Ruilbeurs Natuurboeken

Tijdens de instuif op zondag 20 juni is er in de Kemperberg gelegenheid onderling boeken te ruilen. Met uw overvloedige natuurboeken, folders van de Hoge Veluwe of natuurtijdschriften kunt u wellicht een ander een groot plezier doen.

ten kunt u wellicht een ander een groot plezier doen.

Henk de Hoop
Beheerder "Kemperberg"

Zomerwerkkamp

Ook in 1999 wordt er in ons mooie Nationale Park een zomerwerkkamp voor vrijwilligers gehouden in de maanden juli en augustus.

Het kamperen tijdens de werkweken is gratis evenals de toegang tot het Park.

Er wordt van maandag t/m vrijdag, van 9.00 tot 12.00 uur en van 13.00 tot 15.00 uur, onder leiding van deskundige voorlieden enthousiast gewerkt.

Er zijn verschillende werkprojecten o.a. een knuppelbrug aanleggen, vogeldrinkvijvertje aanleggen, slietenrasters vernieuwen, tankmos verwijderen en natuurlijk hooien.

Ook een fiets staat voor u klaar.

Tijdens het zomerwerkkamp kunt u kamperen op het mooi gelegen kampeerterrein van de Vrienden, dat uitsluitend bestemd is voor de deelnemers aan het zomerwerkkamp. Dit kampeerterrein bevindt zich vlak bij de ingang Schaarsbergen.

Wilt u zich aanmelden of meer informatie neem contact op met de coördinator.

Ad Peters
Zilversmidshoeve 108
7326 RJ Apeldoorn
Tel.: 055 - 5333195

Mededelingen vanuit het Park

Mededelingen van de Parkdirectie

De Voorlopige Commissie Nationale Parken heeft de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij aanbevolen de mogelijkheid te onderzoeken om van de gehele Veluwe, te beginnen met de Zuid-Veluwe, één Nationaal Park te maken. Gezien de grote consequenties die hieruit kunnen voortvloeien voor het Nationale Park De Hoge Veluwe, heeft het

Algemeen Bestuur van de Stichting zich uitgesproken tegen een dergelijk plan.

Enige grote terreinbeherende organisaties op de Zuid-Veluwe, waartoe naast het Park ook de Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Het Geldersch Landschap, en de Federatie Particulier Grondbezit behoren, voeren overleg over de toekomst van de Zuid-velu-

we. Uit dit overleg is de gedachte ontstaan aan een samenwerking om te komen tot "een eendeloze Veluwe". Deze samenwerking zou vorm kunnen krijgen in te sluiten convenanten, waarin deze gedachte nader wordt uitgewerkt. Met terreinbeheerders van de Noord-Veluwe is inmiddels ook contact opgenomen om tot een soortgelijke visie te komen.

Door de regering zijn enkele Algemene Maatregelen van Bestuur vastgesteld, waarin enige bepalingen uit de Flora- en Faunawet nader worden uitgewerkt. Als uitvloeisel hiervan zou een gesloten wildbaan voortaan niet meer 5.000 ha., doch 15.000 ha. groot moeten zijn. Dit zou grote consequenties voor het wildbeheer op de Hoge Veluwe gaan hebben. De regulering van de aantallen herten, reeën, moeflons en wilde varkens zou daardoor op een andere wijze moeten plaatsvinden dan tot nu toe gebruikelijk is.

Het jachtseizoen 1998/99 werd op 13 februari afgesloten. De gewenste aantallen werden vrijwel bereikt.

Langs de Koningsweg zal een fietspad worden aangelegd evenwijdig aan het zuidelijk raster van het Park. Voorts zullen fietsstroken worden aangelegd vanuit de dorpskern Otterlo tot de ingang van het Park.

Van de heer Elibert Maathuis werd afscheid genomen als Hoofd Voorlichting en Educatie. Hij aanvaardde de functie van Directeur van Molengroet Recreatieverblijven te Noord-Scharwoude.

Er is een nieuwe werkgroep gevormd waarvan de leden rondleidingen in het Jachthuis St. Hubertus zullen verzorgen. Ongeveer 40 personen hebben zich aangemeld. Op 5 februari 1999 is een aanvang gemaakt met een uitgebreide cursus die zal worden afgesloten op 26 maart 1999 met een soort proefexamen.

Op 24 mei 1999 (2e Pinksterdag) zal in Europees verband een "Day of Europarcs" (een dag voor Europese parken) worden gehouden. Op deze dag zullen op de Hoge Veluwe voor de liefhebbers natuurwandelingen worden georganiseerd.

Er is voor 1999 een omvangrijk programma met natuurwandelingen opgesteld. Deze wandelingen binnen het Park staan onder leiding van de gidsen van de Vereniging Vrienden van de Hoge Veluwe. In het Bezoekerscentrum kan hierover informatie worden verkregen (Tel.: 0318-591627)

De exposities in het Bezoekerscentrum worden in de loop van het voorjaar van 1999 gewijzigd en aangevuld. Met name de Vriendenhoek zal worden verbeterd, waardoor de activiteiten van de Vereniging beter in het oog vallen.

Door medewerkers van de Universiteit van Amsterdam is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van herstel van stuifzanden. Dit onderzoek is inmiddels afgerond, en het rapport hierover zal binnenkort worden uitgebracht. Dit kan er wellicht toe leiden dat opnieuw op de Hoge Veluwe een stuifzandgebied zal worden gevormd.

Ir. H.A. Bruning

Rond het Bezoekerscentrum

Nieuwe en herziene folders

De Hoge Veluwe is druk bezig met de uitgave van een serie nieuwe folders. Afgelopen jaar is een folder over het faunabeheer verschenen. Binnenkort volgt een folder over het bosbeheer. Deskundigen van de Vrienden zullen hun medewerking geven aan folders over ondermeer de kleine fauna van het Park.

Bij het bezoekerscentrum en de ingangen is een formulier verkrijgbaar waarop u uw vragen, ideeën en opmerkingen over het Park kwijt kunt. Ook is er nu een folder over de zomerwerkkampen van de Vrienden beschikbaar.

Daarnaast worden een aantal bestaande folders herzien. De nieuwe folder over het kampeert-

rein is inmiddels gedrukt.

Binnenkort verschijnen ook herziene versies van de wildbaanzwerftocht (18 km), de zandwandering (7 km), de wildspeurtocht (8 km) en de wandeling toom en bos' (3,5 km).

Jaarprogramma "Wandelen met een Gids"

Ook in 1999 verzorgen de gidsen van de Vrienden een uitgebreid wandel programma, welk programma is opgenomen op één van de gele pagina's.

Peter H. Eleveld

afd. vooflichflng en educatie
0318-591627

Mededelingen vanuit het Museum

Van 6 februari tot en met 25 april 1999 is er een bijzondere tentoonstelling onder de naam "Sculptuur 1900-1950". Het gaat hier om een keuze uit de collectie van het Kröller-Müller Museum, waaronder werken van Rodin, Picasso, Lipchitz, Mendes Da Costa, Raedecker, Krop en vele anderen.

Het Museum is geopend op dinsdag tot en met zondag alsmede op feestdagen van 10.00 tot 17.00 uur. Voor leden van de Vereniging Vrienden van de Hoge Veluwe wordt op vertoon van het bewijs van lidmaatschap een korting verleend op de aanschaf van een jaarkaart voor het Museum.

Boekbespreking

Draagvlak voor de natuur

Een zeer mooi verzorgde brochure, 56 pagina's, met foto's en tekeningen, uitgegeven door DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek in Wageningen, DLO-Landbouw-Economisch Instituut in Den Haag en het DLO-Staring Centrum in Wageningen. De auteurs zijn C.M. Volker, A.E. Buys, P. Filius, N. van den Eeden en H.J.W. Oosterveld.

De ondertitel luidt: beelden, context en instrumenten.

Deze brochure is gratis te bestellen bij:

IBN-DLO tel. 031 - 747 77 66,
LEI-DLO tel. 070 - 330 82 53 of
SC-DLO tel. 0317-47 44 90

Het Kerspel Otterlo 1795-1813

In een geanimeerde bijeenkomst in De Koperen Kop werd op 26 november 1998 het eerste exemplaar uitgereikt uit de reeks Historische Cahiers van de gemeente Ede. Deze uitreiking betrof het door ons lid Piet Hofman geschreven boekje: Het Kerspel Otterlo 1795-1813, en werd verricht door prof. dr. J.A. Faber. Het "eerste" eerste exemplaar werd door hem overhandigd aan wethouder mevrouw drs. A.A.Y. Jonker, het "tweede" eerste exemplaar kwam in handen van de voorzitter van de Vereniging Vrienden van de Hoge Veluwe, de heer ir. M.J. Hijink.

onderzoek in de noodzaak om zich zodanig te beperken, dat met de van tevoren vastgestelde omvang van 80 pagina's en 20 afbeeldingen kon worden volstaan. Door de sprekers werd het belang benadrukt van geschiedkundig onderzoek voor latere geslachten opdat die zich een beeld zouden kunnen vormen van hetgeen vóór hen geweest was.

Het boekje, dat een schets geeft van een Veluwse dorpsgemeenschap in de Bataafs-Franse tijd, kost f 19,50, en is te koop in de winkel van het Bezoekerscentrum van de Hoge Veluwe, bij het gemeentehuis van Ede en alle boekhandels in Ede.

In een aantal toespraken werd de schrijver dank gebracht, in welke dank ook zijn vrouw Jenny werd betrokken. Samen hebben zij uren doorgebracht in de archieven om gegevens boven water te halen, die vervolgens door de schrijver verwerkt werden in zijn boekje. Zijn aanvankelijke vrees dat er wellicht te weinig stof zou zijn voor een boek, veranderde in de loop van het

U kunt het boekje ook bestellen door overmaking van f 23,50 naar rekening 951993 t.n.v. de Vereniging Vrienden van de Hoge Veluwe.

Martin Pronk
Lid van de Redactie

vereniging 'vrienden van de hoge veluwe'

Uit de Statuten:

Artikel 3:

1. De vereniging heeft primair ten doel het vergroten van de belangstelling voor Het Nationale Park "De Hoge Veluwe" (hierna te noemen: Het Park) en het desgevraagd bijstaan van de Stichting genaamd "Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe" (hierna te noemen: Het Park). Verder heeft de vereniging ten doel het desgevraagd bijstaan van het Stichting Kröller-Müller Museum (hierna te noemen: het Museum).
 2. De vereniging tracht dit doel onder meer te bereiken door:
 - a. jaarlijks één of meer Hoge Veluwe-dagen en/of andere manifestaties te organiseren;
 - b. werkgroepen te vormen tot het bestuderen van flora, fauna, geschiedenis en andere onderwerpen Het Park en het Museum betreffend;
 - c. werkgroepen te vormen tot het op verzoek van Het Park en/of Museum door vrijwilligers verrichten van werkzaamheden;
 - d. publicaties doen verschijnen alsmede het verzorgen van voorlichting en rondleidingen;
 - e. al wat verder kan bijdragen tot het in artikel 3.1 genoemde doel (mits niet tredend in de bevoegdheden van Het Park en/of het Museum), met name door het aankweken van een band onder hen, die belangstelling koesteren voor Het Park en/of het Museum.
-

Bestuur:

W.H. Borst	- erevoorzitter
Mr. J. Drijber	- erevoorzitter
Ir. M.J. Hijink	- voorzitter
H. van Tuij	- vice-voorzitter
H.H.M. Grool-Dohle	- secretaris/PR Sijsseltselaan 17, 6711 JE Ede, tel.: 0318-611251
J.G. Trapman RA	- penningmeester Groenendijk 271, 2911BB Nieuwerkerk a/d IJssel, tel.: 0180-319878
Mr. W. Blanken	- burgemeester van Ede
Mr. G.J. de Graaf	- burgemeester van Apeldoorn
Mr. P. Scholten	- burgemeester van Arnhem
A.J.M. Barendrecht	- coördinator dennenscheiders
M. Drijer	- coördinator fotowerkgroep
P.B. Hofman	- coördinator geschiedeniswerkgroep
A. Tempel	- coördinator gidsen
M. Pronk	- coördinator redactie
C. van Rijswijk	- coördinator florawerkgroep
G. Sanders	- coördinator faunawerkgroep
M.T.M. Smeets	- coördinator Thema- en Hoge Veluwedagen
A. Tempel	- coördinator gidsen
J.L. Weisteijn	- coördinator Winkel Bezoekerscentrum

Adviseurs:

Ir. H.A. Bruning	- directeur Nationale Park De Hoge Veluwe
Dr. E.J. van Straaten	- directeur Kröller-Müller Museum

De Vereniging van Vrienden van de Hoge Veluwe is gevestigd in Hoenderloo en ingeschreven in het Verenigingsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer V 101039.

De minimum-contributie bedraagt f 30,-. Lidmaatschap voor het leven f 350,-. Organisaties en verenigingen kunnen als zodanig lid worden voor tenminste f 30,- per jaar. 'De Schouw' wordt U gratis toegezonden. De leden ontvangen jaarlijks een accept-girokaart ter voldoening van de contributie. Het verenigingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar. Het lidmaatschap van de vereniging geeft geen recht op gratis toegang tot Het Park.

Aanmeldingen, adreswijzigingen e.d.:

Ledenadministratie Vereniging Vrienden van de Hoge Veluwe, Mevrouw J.A. Verweij-van Bergen Henegouwen, Rogakker 22, 6741 ER Lunteren, tel.: 0318-483406.
Postgiro 951993 i.n.v. Vereniging Vrienden v.d. Hoge Veluwe.

Programma 1999

- 27 maart** Voorjaars Hogeveluwedag
Werkgroep Schaarsbergen
- 24 april** Algemene Ledenvergadering
Mededelingen door de voorzitter de heer Ir. M.J. Hijink
Beheer Nationale Park door de heer H.A. Bruning en/of A.J. Sniijders
- 15 mei** Vriendendag, Hoge Veluwe Voorjaarswandelingen, verzorgd door de
werkgroep Gidsen
- 19 juni** Themadag verzorgd door de Florawerkgroep
- 17 juli** Themadag verzorgd door de Faunawerkgroep
- 28 augustus** Zomer Hogeveluwedag
Globale landschappen van Nederland door de heer J. Ketelaar
- 25 september** Herfst Hogeveluwedag
Natuurgeheimen: een ontmoeting met dieren en planten in de Gelderse
Vallei en de Veluwe door de heer G. de Graaff
- 20 november** Themadag verzorgd door de Fotowerkgroep
- 31 december** Oudejaarswandeling

Instuifzondagen Kemperberg

- 28 maart: 11.00 - 16.00 uur
18 april : 11.00 - 16.00 uur
9 mei : 11.00 - 16.00 uur
30 mei : 11.00 - 16.00 uur
20 juni : 11.00 - 16.00 uur met boekenruilbeurs
11 juli : 11.00 - 16.00 uur